

Entrevista amb Miquel Àngel Roig-Francolí

per Joan Antoni Torres Planells

“...davant de les atrocitats i injustícies del món que ens ha tocat viure, com a artista, la meva millor resposta havia de passar per la creació i l’expressió artístiques.”

Miquel Àngel Roig-Francolí va néixer a Eivissa el 1953. Va realitzar els seus estudis musicals al Conservatori de Balears, al Real Conservatorio Superior de Música de Madrid i a la Universitat d’Indiana (Estats Units), en la qual va fer el doctorat en teoria musical. Ha estat professor a l’Eastman School of Music de la Universitat de Rochester, a la Northern Illinois University i a l’Ithaca College. Actualment és catedràtic d’harmonia, contrapunt, anàlisi i formes musicals a la Universitat de Cincinnati.

La seua música ha estat interpretada a Espanya, Anglaterra, Alemanya, Mèxic i Estats Units, i les seues obres orquestrals programades per l’Orquesta y Coro Nacionales de España, les orquestres de RTVE, Ciutat de Barcelona, Municipal de València, Sinfónica de Madrid (amb el Ballet Nacional de España), Sinfónica de Tenerife, Ciutat de Palma, CCM Philharmonia de Cincinnati i Simfònica de Balears. Va obtenir el primer premi en el Concurso Nacional de Composición de Juventudes Musicales Españolas (1981) i el segon premi de la Tribuna Internacional de Compositors de la Unesco (París, 1982), per *Cinco piezas para orquesta*. Ha rebut encàrrecs de l’ONE, RNE i la Fundació Joan March. El 2004 va rebre la Medalla d’Honor del Conservatori Superior de Música de les Illes Balears.

JaTP. Anaves per a arquitecte i has acabat sent compositor i catedràtic de música...

MaRF. El curs 1971-72 jo estava estudiant arquitectura a Madrid i, evidentment, tenia el cuquet musical dins mi. El meu professor de física de l’arquitectura, José Luis Téllez, era compositor i em va intro-

duir directament en el món musical i de la composició a Madrid. Als pocs mesos vaig deixar l’arquitectura i em vaig dedicar plenament a formar-me com a músic i com a compositor. L’arquitectura i la composició tenen moltes coses en comú, totes dues treballen amb estructures molt exactes, amb línies, amb

volums, amb proporcions i amb formes, i tot això amb gran detall.

JaTP. Per què la teua feina es desenvolupa als Estats Units?

MaRF. El 1982, després de guanyar dos premis importants de composició (el de les Juventudes Musicales Españolas i el segon de la

Tribuna Internacional de Compositors de la Unesco, a París), vaig decidir utilitzar els diners que havia obtingut passant en passar un any fora, concretament en la Universitat d'Indiana, a Bloomington, Indiana, seu d'una de les escoles de música més destacades del món. Aquell any exploratori va esdevenir, gràcies a beques del govern espanyol i de la mateixa universitat, en vuit anys d'estudis en aquell indret, un màster en composició i un doctorat en teoria musical. Quan va acabar aquell període estava capacitat per aconseguir feina a qualsevol universitat dels Estats Units i, a més, aquell mateix any em vaig casar amb Jennifer, una violinista americana que vaig conèixer a Bloomington, i amb la qual ara tenc dos hermosos fills (perdonau l'orgull de pare), Gabriel i Rafael. En aquelles cir-

ment, a la Facultat-Conservatori de la Universitat de Cincinnati, igualment considerada una de les millors a nivell internacional.

JaTP. T'iniciaries amb la música experimental i has tornat a la música tonal. El públic no està preparat per als experiments musicals fora de la tonalitat? I, continuant amb el mateix tema, quin és l'estat actual de la música culta? Què es va fer d'aquells corrents de música dodecafònica, música experimental electrònica...?

MaRF. Aquest és un tema molt complex sobre el qual podria parlar hores sense cansar-me (i repara que no dic "sense cansar-te"). El segle XX ha estat un segle molt complex a tots els nivells, molt fragmentat, amb moltes forces socials centrífugues i molt de conflicte a tots els nivells. L'art necessària-

compositors han comprès les limitacions d'aqueixa línia estètica i l'abisme que va generar entre els compositors i el públic que, en termes generals, ha tengut dificultat per comprendre les complexitats dels llenguatges modernistes. Així, s'obriren diverses línies estètiques que podem anomenar "postmodernistes", i que inclouen diversos estils neoromàntics i neotonals que són practicats per molts de compositors actuals, així com el minimalisme musical (basat en la simplificació, de vegades extrema, dels mitjans compositius), un estil que ha produït músiques molt interessants i atractives tant als Estats Units (de la mà de compositors com Philip Glass i Steve Reich), com a Europa (compositors com Louis Andriessen i Arvo Pärt). Aquests estils postmoderns han tractat de recuperar la connexió amb el passat

El seu treball compositiu es va desenvolupar principalment entre 1970 i 1980 i va alentir-se momentàniament en centrar-se en la investigació musicològica i la docència. Recentment, "davant de les atrocitats i injustícies del món que ens ha tocat viure —són paraules de l'entrevistat— com a artista, la meua millor (i quasi única) resposta havia de passar per la creació i l'expressió artístiques. I aqueixa va ser la crida perquè reprenguéss la meua feina compositiva, amb una sèrie d'obres escrites en un llenguatge musical propi del principi del segle XXI, basat en una estricta economia de mitjans i en una intensitat expressiva que pos al servei del missatge que vull transmetre. Totes les meues obres recents, a més, tenen un caràcter marcadament espiritual, estan basades en textos sagrats i, en gran mesura, en melodies del repertori medieval gregorià. El resultat és una música en la qual reconec plenament la meua veu personal, els meus silenciosos crits d'estupor per la bogeria que està progressivament dominant el món, i la meua oració més íntima i personal perquè, per damunt d'aquesta follia i de les tragèdies històriques, el bé i la llum triomfin finalment sobre la barbàrie i les tenebres modernes.

cumstàncies, es feia bastant difícil tornar a Espanya a fer oposicions (les vuitcentistes oposicions espanyoles!) per a un conservatori... He ocupat places a diverses universitats, inclosa l'Eastman School of Music de la Universitat de Rochester (un dels tres o quatre millors conservatoris del món) i, actual-

ment reflecteix aquestes situacions. En el cas de la música, com en el d'altres arts, podem parlar d'un ric mosaic d'estils i tècniques compositives, des de la continuació dels estils del segle XIX, fins als més experimentals.

Però des de fa unes dècades (sobretot des dels anys 80) molts de

i també amb el públic.

Les meues obres dels anys 80 ja eren clarament postmodernes i neotonals (per exemple *Cinco piezas para orquesta*, la *Cantata sobre fragmentos de Vita Nuova de Dante* o la *Sonata para cello y piano*, aquesta darrera una obra obertament neoromàntica) i

Miquel Àngel Roig-Francolí dirigeix una interpretació durant una de les seues classes a la Universitat de Cincinnati el gener de 2005. (Foto: Andrew Higley.)

s'emmarquen en el context d'un refús del modernisme que en aquell moment (i posteriorment) protagonitzàvem molts de compositors de la meua generació encara que la línia modernista ha continuat simultàniament a aquestes altres línies i segueix viva. Les meues obres més recents són totalment postmodernistes i també post-minimalistes (és a dir, adopten una estètica basada en una gran simplificació i economia de mitjans). No són tonals en el sentit de la tonalitat harmònica i funcional dels segles XVIII i XIX, en absolut; en tot cas, practico una neotonalitat molt pròpia del principi del segle XXI, però no hi ha un sol vestigi d'harmonia o llenguatge tonal en el sentit clàssic. La meua música recent no té res a veure amb el modernisme, però tampoc amb les sintaxis musicals del XIX.

JaTP. La música culta que es fa a Espanya té alguna rellevància internacional a l'actualitat?

MaRF. Espanya està passant per un moment excel·lent en el camp de la creació musical, amb molts de compositors de gran vàlua de diverses edats. En part això és una causa de la multiplicació de

possibilitats d'interpretació que va venir de la mà de la descentralització cultural i les autonomies. Les últimes dècades, s'han creat nombroses orquestres noves en les diverses autonomies i això ha representat un estímul a la creació musical. No et puc parlar de la rellevància de la nova música espanyola a Europa perquè francament és un tema que no conec. Pel poc que en sé, crec que la rellevància és desgraciadament mínima. Pel que fa als Estats Units, que sí conec, et puc dir que la música espanyola hi és totalment desconeguda i sistemàticament ignorada. Se sap alguna cosa de Falla, que es programa molt de tant en tant, però pràcticament res més enllà de Falla. La cultura espanyola en general no té molt bon cartell en el món anglosaxó. He pensat molt sobre aquest tema i estic convençut que el clar prejudici que existeix contra el que prové d'Espanya es remunta a l'enemistat èpica que hi havia en els segles XVI i XVII entre Anglaterra i Espanya i a l'arrelament dels estereotips que va generar la conseqüent i famosa "llegenda negra", que en certa manera segueix vigent en gran part de l'opinió anglosaxona, i la cultura dominant

als Estats Units és anglosaxona.

JaTP. Sé que ets assidu seguidor de les notícies d'Eivissa mitjançant les pàgines web que ofereixen els diaris locals a Internet. Com sents Eivissa des de tan lluny?

MaRF. En efecte, segueix de prop les notícies d'Eivissa i creu-me que lamento i pateixo tant pel que està passant a Eivissa com si visqués a l'illa mateixa (on, d'altra banda, la meua família i jo passam sis setmanes cada estiu). La progressiva (i ja molt avançada) destrucció paisatgística i mediambiental d'Eivissa, ja sigui en forma de construcció pràcticament descontrolada o en forma d'autopistes (o desdoblaments, si utilitzam l'eufemisme preferit pels polítics responsables del desastre) és una vertadera tragèdia. Permet-me citar unes línies d'un article d'opinió que vaig publicar el 24 de juliol de 2005 a *Diario de Ibiza*. Segons vaig escriure llavors, "en certa ocasió l'aleshores president nord-americà Ronald Reagan, tot defensant la tala massiva de boscos amb finalitats industrials, va dir una frase que ha passat als annals de la infàmia mediambiental: una vegada has vist un arbre, quants més en necessites veure? Aquí sembla que practiquem una filosofia semblant: una vegada que has vist un puig cobert de pinar verge, quants més en necessites veure? El gènere humà té una responsabilitat sagrada: preservar per a futures generacions el planeta que ens llegaren els nostres pares. Com a gènere humà, estam fallant en gran mesura en aqueixa responsabilitat. Els eivissencs tenim la mateixa missió sagrada a nivell local: preservar l'illa per a futures generacions. Quina illa els deixarem? Una coberta de ciment i autopistes? Llavors haurem fracassat miserablement en la nostra missió. Cal recordar, això no obstant, aquell vell adagi polític: cada poble té el govern que es mereix. I aquest adagi és especialment aplicable en democràcia, en la qual el poble té el

govern que vol (o almenys el que vol la majoria). El poble nord-americà va votar per Bush, i ha tengut Bush, amb la seua guerra d'Iraq inclosa. Si el poble eivissenc vota el partit que vol autopistes i construcció (per cert, els co-religionaris polítics de Bush, que també recolzaren la guerra d'Iraq), lògicament tindrà autopistes i construcció.

Segueix venint a Eivissa perquè som d'aquí, perquè tenc casa aquí, família, segles d'història familiar (a través del llinatge Francolí, especialment) i, per descomptat, una estimació emotiva i personal per l'illa. Però t'assegure que si no fos així deixaria de venir-hi perquè el que veig quan vénc em fa massa mal, com fa mal a tants i tants eivissencs als quals no s'ha escoltat per a res. Tot i així, he de dir que trobo gran plaer disfrutant del que queda, inclosa la meua caseta enmig del camp prop de Sant Carles, i de paratges encara verges en grans sectors de la costa nord.

JaTP. Ara has recuperat la com-

L'eivissenc Miquel Àngel Roig-Francolí imparteix classe a la Facultat-Conservatori de la Universitat de Cincinnati. (Foto: Andrew Higley.)

compositiva.

Crec que l'artista té l'opció de ser un testimoni actiu del món que l'envolta i de plasmar el seu compromís social i humà en el seu art. És una opció que jo vaig sentir la necessitat

víctimes innocents de la guerra i el terror) i *Antífona y Salmos*, per a les víctimes del genocidi, ambdues per a cor i orquestra. La meua darrera obra, titulada *Cánticos para una tierra sagrada*, celebra la

“Aquesta és la meua manera de lamentar tragèdies com les que estam patint a Eivissa, de la mà de certs interessos polítics i econòmics sempre disposats a sacrificar la bellesa i l'equilibri”

posició, per la qual reberes importants premis durant la dècada dels 70 del segle XX, després d'uns anys dedicats a la investigació i a la publicació dels teus treballs...

MaRF. Sí, de manera molt previsible, em trobo de nou plenament actiu com a compositor, després d'anys allunyat de la creació musical. Aquest retorn va estar motivat per la necessitat de respondre d'alguna manera a la tristesa que m'han causat i em segueixen causant les atrocitats, injustícies i barbaritats històriques que estam presenciant en el món que ens ha tocat viure. Com a artista, la meua millor (i quasi l'única) resposta havia de passar per la creació i l'expressió artístiques. I aquesta va ser la crida per reprendre la meua feina

d'exercir en un moment donat. Les meues obres recents són la meua expressió d'estupor i disgust davant esdeveniments com les guerres injustes (llegiu Iraq) i el patiment massiu de víctimes innocents que comporten, els horribles i freqüents genocidis que el món presencia amb sorprenent passivitat (estic parlant, per exemple de Darfur, Rwanda, Bòsnia, Kosovo, etc.) o la progressiva i, com ens descuidem una mica, pràcticament irreversible destrucció del planeta; una destrucció cega i suïcida a què ens està portant l'avarícia sense límits del món modern i industrialitzat i que, sens dubte, compta amb un bon aparador a Eivissa. Algunes d'aquestes obres recents són *Dona eis requiem* (en memòria de les

bellesa, harmonia, unitat, diversitat i riquesa del planeta, tot amenaçat per la ceguesa destructora dels humans moderns. Aquesta és la meua manera de lamentar tragèdies com les que estam patint a Eivissa, de la mà de certs interessos polítics i econòmics sempre disposats a sacrificar la bellesa i l'equilibri naturals de l'illa en nom d'un suposat i malentès (o mal concebut) desenvolupament.

El món s'ha tornat boig i sembla que estam sumits en una voràgine d'autodestrucció. No ho canviaré amb la meua música, però vist que poc que se'ns escolta quan clamam cordura, quasi l'únic que em queda és la música. Aqueixa és la meua verdadera veu, amb la qual puc expressar les meues inquietuds de la

Roig-Francolí rep, a Eivissa, el novembre de 2004, la Medalla d'Honor del Conservatori Superior de les Illes Balears de mans del Conseller de Cultura del Govern Balear, Francesc Fiol. Al fons, el compositor madrileny Tomás Marco. (Foto: Raimar.)

manera més fonda i espiritual. De pocs anys ençà he escrit només música amb caràcter marcadament espiritual, basada en textos sagrats i en gran mesura en melodies del repertori medieval gregorià. Com he dit abans, utilitzo un llenguatge musical postmodern, fonamentat en una gran economia de mitjans. Busc la intensitat expressiva a través d'una austeritat i simplificació de mitjans tècnics que pos al servei del missatge que vull transmetre.

JaTP. Quin ha estat el teu treball d'investigació que ha tengut major repercussió?

MaRF. El tema sobre el qual he publicat més àmpliament en nombroses revistes especialitzades d'Estats Units, Anglaterra i Espanya és el de les tècniques compositives i la teoria musical i compositiva en el renaixement espanyol. He estudiat molt la música del gran organista del segle XVI Antonio de Cabezón, i d'un important teòric espanyol la feina del qual estava molt lligada a la de Cabezón, Fray Tomás de Santa María. A nivell de repercussió pedagògica, en canvi, els treballs que m'han donat més satisfacció són els meus dos llibres de text

universitaris, *Harmony in Context* (2003) i *Understanding Post-Tonal Music* —aquest darrer acaba de sortir al mercat fa unes setmanes—, tots dos publicats per McGraw-Hill. El primer cobreix els estudis d'harmonia tonal, formes i anàlisi del repertori tonal i el segon cobreix la música posttonal del segle XX.

JaTP. Tens una especial estima a la música del renaixement espanyol i ara al gregorià, per què?

MaRF. Sempre m'ha interessat per moltes raons la música antiga sagrada, igual que m'interessen les músiques tradicionals de diverses civilitzacions antigues, com per exemple i particularment, la música índia (la gran tradició de la *raga*) i la indonèsia (la també gran tradició del *gamelan*). Aquestes músiques, de la mateixa manera que les tradicions medievals i renaixentistes occidentals, transmeten un contingut i uns arquetips espirituals i sagrats amb què m'identifico profundament. No representen l'expressió més o menys capriciosa d'un cert individu, sinó l'expressió impersonal, objectiva i intemporal del sentit del que és sagrat. És el mateix missatge que ens transmet una catedral

gòtica o monuments com la mesquita de Còrdova o el Taj Mahal o, en un pla distint però equivalent, la naturalesa verge. A través de la seua profunditat expressiva i el seu contingut espiritual, la música antiga pot arribar molt directament al cor d'un oient modern, que en molts casos estarà ansiós precisament de connectar amb aqueixos valors perennes d'equilibri i bellesa que aquella música transmet i que són absents en el remolí del món modern.

En un pla més prosaic i com he dit abans, la composició i la teoria musicals renaixentistes han estat un dels meus principals focus d'investigació, i trobo molts punts en comú entre aquella època i el segle XX. En totes dues èpoques el compositor ha estat molt interessat en els aspectes arquitectònics de la música, en la seua estructura, proporcions, relacions numèriques, tècniques complexes i elaborades, etc. Jo, com molts altres compositors contemporanis, he utilitzat nombroses tècniques compositives medievals i renaixentistes (moltes, en particular, en les meues obres recents).

JaTP. Com són els estudis musicals als Estats Units? Com veus l'estructura dels estudis musicals a Espanya?

MaRF. El nivell als Estats Units és altíssim, s'ha de començar per dir això. Sense entrar en detalls, la major diferència amb els estudis musicals a Espanya és que als Estats Units els conservatoris són facultats universitàries en les quals obtens una llicenciatura, un màster o un doctorat totalment equivalents, a tots els nivells, amb els mateixos títols en qualsevol altra matèria. Els mateixos conservatoris universitaris tenen també amplis departaments preparatoris, on estudien els nens i joves que encara no són universitaris; però el gruix del conservatori és universitari, amb totes les implicacions que això té (incloent-hi el major prestigi i rang professional que tenen els estudiants, els músics i,

per descomptat, els professors, en aquest context). Les ciutats tenen orquestres juvenils i les escoles primàries i secundàries tenen bandes, de vegades també orquestres, on es formen els joves músics (a més de poder anar al departament preparatori del conservatori i a nombroses acadèmies de música privades). Per quan arriben a nosaltres, als conservatoris universitaris, ja tenen un nivell molt considerable i tenen clar que es volen dedicar plenament i seriosament a la música.

JaTP. Com veus la música a Eivissa actualment?

MaRF. És evident que la música a Eivissa ha rebut un gran impuls comparat amb la manera com estaven les coses quan tu i jo érem jovenets. Llavors pràcticament no hi havia res que tengués el més mínim nivell professional (jo vaig començar a la Rondalla La Afición de Don Rafel Zornoza i tu en la banda de Don Victorino, dues agrupacions molt meritòries a nivell aficionat, però sense un nivell professional). Molt del present impuls, per descomptat, ha vingut del

Roig-Francolí es dirigeix al públic d'Eivissa en la presentació de la seua obra *Partita* el novembre de 2004. (Foto: J. A. Riera.)

repertori de les agrupacions, sobretot obrint-lo més al segle XX i a música actual. L'orquestra, per exemple, pràcticament no ha programat res fora del repertori clàssic (i germànic) més establert. S'ha de sortir una mica de Mozart i Beethoven. Hi

Patronat i un auditori s'haurà d'esperar que el Consell i l'Ajuntament d'Eivissa estiguin governats pel mateix partit ja que, de no ser així, sembla que Eivissa Centre seguirà paralytitzat. El fet que aquestes infraestructures

“Les nostres instal·lacions i infraestructures culturals estan molt per davall dels nivells europeus i nordamericans.”

Patronat Municipal de Música en forma sobretot de la banda simfònica, l'orquestra i el cor. A nivell educatiu hi ha ara dues opcions (el Conservatori i el Patronat), a més d'escoles a diversos pobles. També hi ha nombrosos concerts i recitals, tant d'interprets locals com de fora. Tot això està molt bé i sembla augurar un futur prometedor. S'ha de felicitar els promotors de tot aquest progrés musical i sens dubte tu n'ets un dels principals. Podria recomanar alguna cosa? Si m'ho permetes ho faré. En primer lloc, el que ara hi ha aquí és un principi, donat que tot és molt nou. Sempre hi ha lloc per a millorar el nivell i aquest potser un objectiu d'Eivissa. També crec que s'hauria d'ampliar el re-

ha moltíssim repertori de grans mestres del segle XX que és molt atractiu, tant musicalment com per al públic. Programar aquest repertori ajudarà a educar i informar el públic i a ampliar els seus gustos. Finalment, hi ha la deplorable situació de les infraestructures musicals. Fa falta un edifici digne per al conservatori o fa falta que s'acabi de construir. Fa falta un edifici digne per al Patronat i fa falta, molta falta, un bon auditori a la ciutat d'Eivissa. És sorprenent que una illa on hi ha tants de diners i en la qual es pot gastar tant en autopistes no tengui aqueixes infraestructures culturals. Desgraciadament, sembla que per tenir una seu nova per al

culturals tan necessàries i tan importants per al públic eivissenc estiguin paralytitzades per qüestions essencialment polítiques em sembla un símptoma de falta de maduresa democràtica. Així sia que arribi aviat el dia que podrem superar aquest tipus de mesquineses polítiques que no beneficien ningú. Mentrestant, les nostres instal·lacions i infraestructures culturals estan molt per davall dels nivells europeus i nordamericans. Però, amb paciència i perseverança i si no acabam abans tots torrats per l'escalfament del planeta, tot arribarà... Gràcies per donar-me aquesta ocasió de parlar tan llargament sobre tantes coses que m'interessen. ■